

Den muntliga traditionen

Författaren Pierre Gbolo skildrar i sina senaste böcker sin barndom i Centralafrikanska Republiken och tron på sitt folk. I *Contes Gbaya* har han samlat gamla muntliga berättelser, från hemlandet, som alla har ett moraliskt budskap.

– Gåtor, ordspråk och berättelser har alltid varit en form av muntlig undervisning för mitt folk.

Det berättar Pierre Gbolo för mig när jag går fram till hans bord på en regional liten bokmässa på den gamla borgen i Carcès, mitt i Provence.

Han har lagt fram sin senaste bok, romanen *Zéké*. Men där finns också en hög med böcker med berättelser på franska, prydda med en barnslig teckning på omslaget.

– De förstår du utan vidare, menar han, det är enkla berättelser, muntliga från början.

Och han skildrar för mig hur berättandet har gått till.

– Efter kvällsmaten när solen har gått ner berättar man för de yngre. Berättelserna har alltid en moral. När barnen inte begriper dem börjar berättaren om igen, väljer nya ord, försöker förklara bättre.

Han förklarar att det är ett sätt att stimulera de yngre att förstå, att anstränga sig och tänka efter.

– För att fånga uppmärksamheten börjar berättaren alltid med "Ba toé" (lyssna på berättelsen!). De kringsittande svarar "To lé" (landets berättelser). Varpå berättaren upprepar "To lé". I kör svarar åhörarna: "Pi to" (berätta berättelsen!).

Så gör man fortfarande i dag, säger Gbolo när han förstår min undran om den muntliga traditionen har upphört nuförtiden.

Flyttade för studier

Pierre Gbolo kom för ungefär 30 år sedan till Frankrike från Centralafrikanska Republiken, tidigare fransk koloni, som 1960 blev självständig. Han bor i universitetsstaden Aix-en-Provence.

Jag tänker att flytten från hemlandet kan vara ett känsligt

ämne, och vågar inte fråga rakt ut. Senare i mejlväxlingen är han korrekt men fåordig om sig själv.

Först när en av hans tre döttrar sätter sig vid tangentbordet förstår jag bättre: "Min far är född i Berbérati (i dag Centralafrikanska Republikens tredje stad i storleksordningen med cirka 70 000 invånare). Till Frankrike flyttade han vid 28 års ålder för att fortsätta sina litteraturstudier. Han hade då för avsikt att flytta hem igen men tillsammans med sin fru beslutar han att stanna i Frankrike så att barnen lättare skulle få tillgång till skola och utbildning. Själv doktorerade han men kunde inte bli lärare på grund av att han är utländsk medborgare. Sedan 33 år tillbaka arbetar han som anställd inom livsmedelslagerbranschen."

Sitt familjeuniversum

Hela tiden har han skrivit, berättar dottern Edwiga Bouya Gbolo vidare, men först 2010 började han skriva autobiografiskt. Och hon sammanfattar: "Det är historien om en man som i all ödmjukhet för oss till sitt exotiska familjeuniversum."

Pierre Gbolo låter läsaren delta i sin biografi, sina berättelser från barndomen och sin tro på sitt folk, i *Bio – le tam-tam*, 2010 (Bio – trumslaget), i *Contes Gbaya*, 2011 (Berättelser från Gbaya) och *Zéké – les cauris ou le don de la clairvoyance* (*Zéké – små muslorna eller klärvoajansens gåva*). Okända författare i Frankrike betalar för att publicera sin bok på ett förlag. Som i Sverige. Man kan beställa boken hos författaren via nätet, och författaren försöker hitta sin publik på boksalonger och små mässor.

Här följer en av de 23 muntliga berättelserna från Pierre Gbolos folk, Gbaya (det finns flera olika folk i staden Berbérati, poängterar han).

Alltså: Ba toé! Lyssna på berättelsen!

Sanni Gerstenberg

Pierre Gbolo flyttade till Frankrike som ung för att studera litteratur.

Det envisa barnet [Beng nga nzala]

En morgon går Nakoé och hans mor ut på fältet för att skörda jordnötter. Hela morgonen arbetar de tillsammans. Framåt tolvtiden blir det odrägligt varmt. Gbalé, Nakoés mor är mycket törstig. Hon ropar på sin son och säger till honom: "Nakoé, jag är mycket törstig, ge mig vatten!"

Nakoé: "Vänta lite mamma!"

De fortsätter plocka jordnötter. Gbalé är mycket törstig. Hon säger till sin son: "Min son, jag är törstig, ge mig vatten!"

Nakoé: "Ja, mamma, jag kommer strax."

Gbalé fortsätter plocka jordnötter. Men så tar hon paus, tittar på sin son och säger till honom: "Jag är mycket törstig, ge mig vattenkaraffen som står alldeles intill dig, min son!"

Nakoé: "Mamma vänta bara lite, jag kommer strax."

Nakoé, orubblig, fortsätter skörda jordnötter. Gbalé blir allt mera törstig. Hon slutar plocka jordnötter, tittar på sin son, lägger sin daba, sitt redskap, ner på marken, förvandlar sig till en sparvhök och flyger iväg.

När Nakoé hör hur vingar slår över honom, lyfter han på huvudet och förstår han att hans mor har förvandlat sig till en fågel. Han reser sig i all hast och säger till sin mor: "Mamma, kom tillbaka, jag ska hämta vatten åt dig!"

Gbalé: "Spara ditt vatten, jag kommer att dricka i nästa å."

Nakoé ser hur hans mor flyger bort och försvinner i molnen.

